

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. Н. КАРАЗІНА

ПЕТРИШИН ОЛЕКСАНДР ВОЛОДИМИРОВИЧ

УДК 378.6:61-057.875-027.561:[796.011.3](043.3)

**МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНО-ПРИКЛАДНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ
СТУДЕНТІВ ВИЩИХ МЕДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ**

13.00.02 – теорія та методика навчання
(фізична культура, основи здоров'я)

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Харків – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник

кандидат педагогічних наук, доцент
Свертнєв Олександр Анатолійович,
Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка,
завідувач кафедри теорії й методики фізичного
виховання, адаптивної та масової фізичної
культури.

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, професор
Грибан Григорій Петрович,
Житомирський державний університет
імені Івана Франка,
завідувач кафедри фізичного виховання та
рекреації.

кандидат педагогічних наук
Шуба Людмила Вікторівна,
Запорізький національний технічний університет,
доцент кафедри управління фізичною культурою та
спортом.

Захист відбудеться 8 вересня 2017 року о 12:00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 64.051.19 у Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна за адресою: майдан Свободи, 6, ауд. № 2-43, м. Харків, 61022.

З дисертацією можна ознайомитись у Центральній науковій бібліотеці Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна за адресою: майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022.

Автореферат розісланий 5 липня 2017 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Т. К. Варенко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В умовах сучасної економічної, політичної та соціальної ситуації в Україні зростає увага до проблеми здоров'я й формування здорової нації. На законодавчому рівні концептуальні орієнтири вирішення цих завдань окреслені в Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про фізичну культуру і спорт», Цільовій комплексній програмі «Фізичне виховання – здоров'я нації», Законі України «Про охорону дитинства», Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, Національній доктрині розвитку фізичної культури і спорту та інших документах, що зумовлює формулювання сучасного бачення фахової діяльності лікарів як такої, що характеризується завантаженістю слухового, зорового та рухового аналізаторів, значною психоемоційною напруженістю, гнучкістю аналітичного та креативного мислення, умінням працювати в команді в умовах дефіциту інформації, ресурсів і часу, схильністю до інтенсивного спілкування, встановлення швидких контактів з людьми різноманітних соціальних груп. Сьогодні лікар має володіти не лише ґрунтовними фаховими знаннями та вміннями застосовувати їх на практиці, а й добре розвиненими професійно значущими особистісними якостями, такими як активність, мобільність, креативність, гнучкість, комунікабельність, формуванню яких значною мірою сприяє професійно-прикладна фізична підготовка в умовах вищого навчального закладу. Професійно-прикладну фізичну підготовку (ППФП) лікарів розглядають складником фахової підготовки студентів вищих медичних навчальних закладів, що дозволяє розвинути провідні фізичні якості, рухові вміння, навички й функції організму, сприяючи успішнішому оволодінню професією та подальшому в ній вдосконаленню.

Дослідження сучасних вітчизняних і закордонних науковців висвітлюють проблеми вдосконалення професійної спрямованості процесу фізичного виховання майбутніх фахівців різних профілів у вищих навчальних закладах. Так, ППФП військовослужбовців досліджували Ю. Антошків, Ю. Бородін, Н. Закорко, І. Овчарук, К. Пронтенко, А. Шелепа, Л. Шуба, О. Ярмошук та інші; фахівців технічних вишів – В. Романчук, Н. Турчина, В. Хомич, О. Церковна та інші; інженерів-механіків – Г. Грибан, І. Смолякова та інші; енергетиків – С. Халайджі та інші; педагогів – О. Коломійцева, Г. Маланчук, Л. Шуба та інші; судноводіїв – О. Подлесний та інші; інженерів – системних аналітиків – Н. Борейко та інші; аграріїв – Г. Грибан, В. Краснов та інші. Окремі питання професійно-прикладної підготовки майбутніх фахівців медичного профілю засобами фізичного виховання розглядали Е. Гук, А. Дяченко, В. Зіва, Г. Куценко та інші.

У низці дисертаційних досліджень здійснено аналіз значущих аспектів професійно-прикладної фізичної підготовки студентів медичних спеціальностей: обґрунтовано зміст ППФП студентів-стоматологів, розроблено комплексну програму такої підготовки та методичні рекомендації щодо її використання (А. Дяченко); узагальнено багаторівневу ППФП лікарів (хірургів, терапевтів, ортопедів) у системі неперервної освіти та обґрунтовано модель формування прикладних знань, умінь і навичок майбутніх фахівців, необхідних для успішної професійної діяльності за обраною спеціальністю (В. Павлов); запропоновано систему ППФП студентів-медиків у процесі самоосвіти та самовиховання (В. Мандриков); акцентовано

необхідність формування мотивації до підвищення рухової активності, зміцнення і збереження здоров'я під час самостійних занять нетрадиційними видами спорту, спеціалізованими дихальними вправами, релаксаційними та лікувально-профілактичними засобами, запропоновано експериментальну методику професійно-прикладної фізичної підготовки лікарів-хірургів (Е. Гук); визначено шляхи корекції стану здоров'я, монофункціональних показників і рівня фізичної підготовленості студентів-медиків основної та медичної груп у процесі варіювання видів та організаційних форм рухової активності (М. Кондратьєва); обґрунтовано зміст і методичні основи підготовки майбутніх сімейних лікарів до застосування фізично-реабілітаційних технологій у професійній діяльності (А. Ємець); розроблено методику навчання здоров'язбережувальних технологій для студентів медичного університету (В. Донченко). Вчені підкреслюють, що професійна діяльність майбутніх лікарів-стоматологів часто характеризується малорухливим станом (гіпокінезією), тривалим перебуванням (близько 60 % робочого часу) у вимушеній позі стоячи або сидючи з найбільшим навантаженням (статичного характеру) на м'язи спини, верхнього плечового поясу; що робота цих лікарів пов'язана зі складним обладнанням – бормашинами та іншим устаткуванням, що потребує розвитку дрібної моторики, зміцнення променево-зап'ястного суглоба кисті; до професійно важливих якостей особистості лікаря науковці відносять загальну витривалість, силові якості, статичну витривалість м'язів рук і тулуба; спритність пальців рук, низьку стомлюваність, високу працездатність, а також силу волі, цілеспрямованість, нервово-психічну стійкість, наявність широкого діапазону функціональних можливостей серцево-судинної системи й опорно-рухового апарату.

Отже, залишається постійно актуальним завдання обґрунтування оновлених основ та сучасних моделей методик ППФП в контексті новітніх запитів системи вищої медичної освіти та професійної діяльності лікарів, що сприятиме розв'язанню суперечностей: між державними вимогами щодо підготовки конкурентоспроможних працівників медичної галузі й недостатнім рівнем їхньої фахової підготовленості; потребою галузі в підвищенні стану готовності студентів вищих медичних навчальних закладів до роботи у стандартних і нестандартних умовах професійної діяльності та недостатнім усвідомленням ними значення фізичного компонента підготовки в цьому процесі; традиційною системою фізичної підготовки майбутніх лікарів і недосконалістю її здійснення з урахуванням особливостей медичних спеціалізацій; необхідністю посилення професійної спрямованості фізичної підготовки майбутніх стоматологів та невизначеністю її науково-методичних основ, які сприяють ефективності такої підготовки. Актуальність проблеми та недостатній рівень її дослідженості в педагогічній теорії і практиці, наявність суперечностей ППФП у вищих медичних навчальних закладах зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: **«Методика професійно-прикладної фізичної підготовки студентів вищих медичних навчальних закладів»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане у відповідності до тематичного плану науково-дослідної роботи кафедри культурології та методики викладання культурологічних дисциплін Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка «Методолого-теоретичні основи та організаційно-методичні механізми модернізації

вищої освіти Полтавщини» (державний реєстраційний № 0116U002583). Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (протокол № 12 від 30 травня 2013 р.) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології в Україні (протокол № 6 від 18 червня 2013 р.).

Мета дослідження полягає в науковому обґрунтуванні, розробці та експериментальній перевірці моделі методики професійно-прикладної фізичної підготовки студентів вищих медичних навчальних закладів.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати методологічні підходи, теоретичні положення, базові поняття та історико-педагогічні здобутки як наукову основу методики професійно-прикладної фізичної підготовки майбутніх лікарів.

2. Теоретично обґрунтувати модель методики професійно-прикладної фізичної підготовки студентів спеціальностей «Медицина» і «Стоматологія», експериментально перевірити її ефективність в освітньому процесі медичних університетів.

3. Розробити комплекс науково-методичного забезпечення моделі методики професійно-прикладної фізичної підготовки студентів медичних університетів.

4. Сформулювати рекомендації щодо застосування науково-методичного забезпечення методики професійно-прикладної фізичної підготовки студентів спеціальностей «Медицина» і «Стоматологія».

Об'єкт дослідження – навчальний процес фізичного виховання студентів вищих медичних навчальних закладів.

Предмет дослідження – методика професійно-прикладної фізичної підготовки студентів вищих медичних навчальних закладів.

Для розв'язання завдань роботи використано комплекс взаємопов'язаних **методів дослідження: теоретичні** (метод вивчення інформаційних джерел, методи аналізу, синтезу, узагальнення, порівняння, систематизації, класифікації) – для визначення поняттєво-категоріального апарату дослідження, розгляду стану теоретичної і практичної розробленості досліджуваної проблеми, виявлення чинників, що забезпечують її вирішення, обґрунтування моделі методики ППФП студентів вищих медичних навчальних закладів; *емпіричні* (педагогічний експеримент, спостереження, бесіда, анкетування, тестування) – для діагностування рівнів сформованості готовності студентів вищих медичних навчальних закладів до роботи у стандартних і нестандартних умовах професійної діяльності; *статистичні* (параметричні – методика порівняння середніх арифметичних значень двох зв'язаних та незв'язаних сукупностей, яка ґрунтується на розрахункових і табличних значеннях t-критерію Ст'юдента), факторний аналіз даних багатовимірної статистичної обробки й узагальнення результатів дослідження – для кількісного та якісного аналізу експериментальних даних.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

– *вперше* теоретично обґрунтовано й розроблено програму методики професійно-прикладної фізичної підготовки майбутніх фахівців медичної галузі на основі ігрових видів спорту, експериментально підтверджено її ефективність; обґрунтовано спеціальні вимоги до фізичної підготовки студентів вищих медичних

навчальних закладів спеціальності «Стоматологія»; визначено структурно-функціональний характер моделі методики ППФП студентів вищих медичних навчальних закладів та її науково-методичні основи;

– *уточнено й модифіковано поняття*: «фізична підготовленість», «професійно-прикладна фізична підготовка», «професійно-прикладна фізична готовність майбутніх лікарів»; *удосконалено* зміст і форми професійно-прикладної фізичної підготовки студентської молоді засобами ігрових видів спорту й методів фізичного виховання в освітньому процесі вищого медичного навчального закладу;

– *подальшого розвитку* набули структура, критерії та показники професійно-прикладної фізичної підготовленості студентів-медиків в умовах реформування фізичного виховання в системі вищої освіти.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці, обґрунтуванні та експериментальній апробації програми ППФП студентів вищих медичних навчальних закладів; упровадженні нових спеціальних фізичних вправ у процесі фізичної підготовки майбутніх лікарів; розробці методичних рекомендацій щодо впровадження методики ППФП у практику роботи кафедр фізичного виховання вищих медичних навчальних закладів.

Теоретичні, технологічні та методичні результати дисертаційного дослідження можуть бути використані: при розробці навчальних програм із фізичного виховання у вищих навчальних закладах; при плануванні самостійної роботи з фізичного виховання студентів різних медичних спеціальностей; у процесі підвищення кваліфікації викладачів фізичного виховання вищої школи.

Результати дослідження впроваджено в педагогічний процес медичного інституту Сумського державного університету (акт впровадження від 16.11.2016 р.), Вищого державного навчального закладу України «Українська медична стоматологічна академія» (акт впровадження від 22.11.2016 р.), Вищого державного навчального закладу України «Буковинський державний медичний університет» (акт впровадження від 08.12.2016 р.), Державного вищого навчального закладу «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (акт впровадження від 14.12.2016 р.).

Особистий внесок здобувача у працях, виконаних у співавторстві, полягає у зборі матеріалу, розробці завдань та вправ, зокрема розробці вправ на розвиток сили та силової витривалості. Наукові узагальнення співавторів у дисертації не використовувалися.

Апробація результатів дисертації. Результати доповідалися та обговорювалися на науково-практичних конференціях різних рівнів: *міжнародних* – «Актуальні проблеми фізичного виховання, реабілітації, спорту та туризму» (Запоріжжя, 2013), «Актуальні проблеми фізичного виховання і спорту в сучасних умовах» (Дніпропетровськ, 2015), «Психологічні, педагогічні та медико-біологічні аспекти фізичного виховання і спорту» (Одеса, 2015), «Сучасні проблеми фізичного виховання і спорту різних груп населення» (Суми, 2015); *всеукраїнських* – «Основні напрямки удосконалення підготовки медичних кадрів у сучасних умовах» (Полтава, 2015), «Фізичне виховання: теорія і практика» (Полтава, 2016).

Публікації. За матеріалами дослідження опубліковано 16 наукових праць (15 одноосібних), з яких 6 статей у провідних наукових фахових виданнях України,

2 статті у періодичних зарубіжних виданнях, 1 стаття в іншому виданні, 6 статей у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій, 1 навчально-методичний посібник, а також отримано 1 патент на корисну модель.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів із висновками до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 262 сторінки, із них основного тексту – 190 сторінок. Список використаних джерел налічує 340 найменувань, із них іноземною мовою – 21. Дисертація містить 16 таблиць, 6 рисунків і 3 додатки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми та її актуальність, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи наукової роботи, розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення дослідження, наведено відомості про апробацію й упровадження отриманих результатів.

У першому розділі **«Фізична підготовка студентів вищих медичних навчальних закладів як науково-педагогічна проблема»** проведено загальний аналіз методологічних основ фізичної підготовки, уточнено та конкретизовано базові поняття дослідження, на основі узагальнення історико-педагогічних матеріалів визначено ступінь дослідженості проблеми; схарактеризовано на підставі сучасних науково-методичних і нормативних джерел законодавчо-правову базу й сучасний стан фізичної підготовки майбутніх лікарів до фахової діяльності. Особливістю наукової проблеми, що вивчається, визначено її міждисциплінарний характер, зумовлений багатоаспектністю охоплених явищ і процесів; для обґрунтування її методологічного аспекту виокремлено загальні принципи наукового пошуку: об'єктивності, цілісності, детермінізму, термінологізму, міждисциплінарності, всебічності, прогностичної спрямованості.

Методологічні засади дослідження становлять ідеї *особистісного наукового підходу* (увага до індивідуальності студента, його життєвої самовизначеності, створення ним індивідуальної стратегії професійного розвитку; педагогічна підтримка суб'єкта освіти як самостійної особистості, автора і творця своєї долі); *діяльнісного підходу* (активність особистості як засіб встановлення зв'язків між людиною та навколишнім світом; професійна готовність фахівця як інтегративний стан особистості, що поєднує оптимальну систему вмінь, навичок і способів професійної дії; професійна спрямованість навчання у вищому навчальному закладі, яке відбувається в діяльності, що за змістом та умовами своєї реалізації наближається до діяльності майбутнього спеціаліста); *системно-структурного підходу* (розуміння явищ та процесів як комплексу складників, що вступають у взаємодію й між якими існують відносини об'єктів та їхніх властивостей, а ППФП – як цілісної педагогічної системи, що має мету, зміст, завдання, принципи, форми, методи, засоби освітнього й виховного впливу на особистість майбутнього фахівця та відповідає вимогам до комплексу якостей фізичної готовності, що містить духовний, спеціально-трудова, психічний компоненти, які перебувають у постійній взаємодії); *компетентісного підходу* (здоров'язбережувальна компетентність як

турбота про фізичне, соціальне, психічне та духовне здоров'я пацієнтів і власне; тлумачення ППФП як спеціально організованого процесу формування професійно значущих якостей фахівців, що поєднує фізичні вправи, природні чинники й фізкультурно-оздоровчі заходи; досягнення необхідного стану готовності – морфологічної, функціональної та психофізичної – до активного навчання та праці за обраною спеціальністю); *культурологічного підходу* (широка загальнокультурна підготовка фахівців медицини; розгляд компонентами особистісної культури майбутніх лікарів культури емоцій, інтелекту, поведінки, спілкування, зовнішнього вигляду, екологічної обстановки, мови й мовлення, а ППФП – як складника фізичної культури особистості майбутнього лікаря в її індивідуальному й соціальному вимірах; *аксіологічного підходу* (ідеал особистості лікаря, головною характеристикою якого є здоров'я як результат фізичного, психічного та соціального самовдосконалення й гуманістичні ціннісні орієнтації щодо життя та здоров'я людей; ППФП студентів вищих медичних закладів освіти як цілісний процес формування ціннісних переконань, потреб та інтересів, особистісних цілей і мотивів майбутньої діяльності за фахом; розвиток потреби в систематичних заняттях фізичними вправами для підтримки належного фізичного та психічного стану). Базовими конструктами термінологічного поля визначено поняття «*професійна підготовка*», «*фізична підготовка*», «*професійно-прикладна фізична підготовка*». «*Професійну підготовку*» тлумачено як сукупність спеціальних знань, умінь і навичок, якостей особистості, трудового досвіду й норм поведінки, що забезпечують можливість успішної праці за обраною професією; як систему організаційних і педагогічних заходів, що передбачають розвиток в особистості майбутнього лікаря професійної спрямованості знань, умінь, навичок і фахової готовності до певної діяльності; «*фізичну підготовку*» – як спеціалізований педагогічний процес, спрямований на формування рухових умінь і навичок, оптимальних фізичних якостей особистості – сили, витривалості, швидкості, координації, гнучкості, результатом якого є фізична підготовленість як показник оптимального оволодіння індивідом руховими навичками; під «*професійно-прикладною фізичною підготовкою*» розглянуто цілеспрямований, спеціально організований процес формування засобами фізичного виховання необхідного рівня готовності (морфологічної, функціональної та психофізичної) до активного навчання та праці за обраною спеціальністю.

Зіставно-порівняльний аналіз комплексу джерел уможливив виділення стадій (донаукової, емпіричної, концептуальної) розвитку елементів професійної фізичної підготовки та розробку ППФП на системній стадії цього розвитку в численних працях учених стосовно фахівців різних спеціальностей: майбутніх педагогів (М. Кобизев, Б. Шиян та інші), економістів (Г. Грибан, О. Бойченкова, Н. Завидівська та інші), військових (О. Боярчук, О. Шевченко, Л. Шуба та інші), правоохоронців (О. Горпинич, І. Закорко та інші), інженерів (Н. Борейко, В. Стулов та інші), будівельників (В. Жидких, С. Краєв та інші). Визначено, що вченими розроблено шляхи оптимізації ППФП студентів, застосовуються новітні моделі, методи й засоби розвитку фізичних якостей за обраною спеціальністю; відбувається створення систем контролю й оцінювання показників фізичної й функціональної підготовленості студентів різного віку, формування в них мотивації до занять

фізичною культурою і спортом. Виокремлено праці, в яких здійснено аналіз особливостей ППФП майбутніх лікарів.

Водночас ретроспективний аналіз наукової літератури, в якій висвітлено історичні аспекти розвитку медичної освіти у вищих навчальних закладах, а також матеріалів із досвіду ППФП студентів медичного профілю дав підстави стверджувати, що історичні основи впровадження професійно-прикладної фізичної підготовки у практику навчання майбутніх лікарів є недостатньо вивченими. Тому на основі обраних критеріїв (розвиток медицини як галузі практичної діяльності людини; накопичення медичних знань та виокремлення лікарської справи як самостійної професії; стан вищої освіти та її складника – медичної підготовки; становлення теорії й методики фізичного виховання) виділено основні періоди розвитку означеної проблеми: 1) період постановки проблеми професійної підготовки майбутніх лікарів (XVII ст. – початок XX ст.); 2) період інтенсивного розвитку теоретико-методичних засад викладання фізичного виховання у вищих медичних навчальних закладах (1917–1990 рр.); 3) період розвитку методолого-теоретичних засад ППФП майбутніх лікарів в умовах вищого навчального закладу як цілісного спеціально організованого педагогічного процесу (триває з 1991 р.). Визначено, що сучасний розвиток вітчизняної медичної освіти спрямовано на підготовку висококваліфікованого лікаря відповідно до європейських і світових стандартів.

Аналіз матеріалів з досвіду роботи в рамках проблеми дослідження засвідчив, що нині у ВНЗ України здійснюється підготовка фахівців за 76 напрямками, 577 спеціальностями. У цьому переліку важливе місце займають медичні спеціальності, для яких необхідними є особистісно-центровані моделі ППФП з акцентом на самоуправління студентів, впровадження нових методів навчання, інформаційних, виховних та інтелектуальних технологій, що забезпечать якісне формування готовності майбутніх лікарів до професійної діяльності. Таким чином, засобами феноменологічного аналізу узагальнено проблему ППФП майбутніх лікарів, виокремлено базові конструкти її процесу та розроблено підходи до конструювання моделі методики навчання студентів медичних вищих навчальних закладів; парадигмальний аналіз дозволив розглянути закономірності появи й розвитку ідей ППФП, здійснити врегулювання процесу підготовки в контексті домінуючих наукових теорій та освітніх концепцій вирішення проблеми; антропологічний аналіз уможливив розгляд студента медичного ВНЗ як суб'єкта навчання й виховання, розвиток якого неможливий поза освітою, культурою і сферою медицини; нарративний аналіз забезпечив інтерпретацію ППФП як цілісного поетапного процесу, що розгортається в часі і просторі на основі елементів передового досвіду та власного досвіду автора дослідження.

У другому розділі **«Обґрунтування методики професійно-прикладної фізичної підготовки студентів вищих медичних навчальних закладів»** обґрунтовано структурно-функціональну модель методики професійно-прикладної фізичної підготовки студентів вищих медичних навчальних закладів, визначено науково-методичні засади професійно-прикладної фізичної підготовки студентів вищих медичних навчальних закладів, охарактеризовано моніторингові процедури діагностування стану фізичної готовності у процесі ППФП студентів вищих медичних навчальних закладів. Обґрунтована модель методики ППФП має

структурно-функціональний характер, містить компоненти: цільовий, теоретико-методологічний, змістовий, процесуальний, діагностичний. У *цільовому компоненті* метою професійно-прикладної фізичної підготовки майбутніх лікарів визначено цілеспрямований розвиток і підтримку на оптимальному рівні важливих особистісно-професійних якостей за допомогою спеціально підібраних методів, форм та засобів фізичного виховання. ППФП студентів вищих медичних навчальних закладів спрямовано на вирішення таких *завдань*: виховання в майбутніх лікарів ціннісного ставлення до професійної діяльності, спрямованої на зміцнення, збереження й відновлення здоров'я людини; формування у студентів теоретичних знань, рухових умінь та практичних навичок використання засобів фізичної культури та спорту у професійній діяльності для забезпечення тривалої дієздатності; розвиток професійно важливих фізичних та морально-вольових якостей і здібностей; підвищення опірності організму до несприятливих впливів професійного середовища, збільшення адаптаційних можливостей у нових соціально-економічних умовах. *Результатом* ППФП студентів визначено стан сформованості їхньої готовності до професійної діяльності (рис., с. 8).

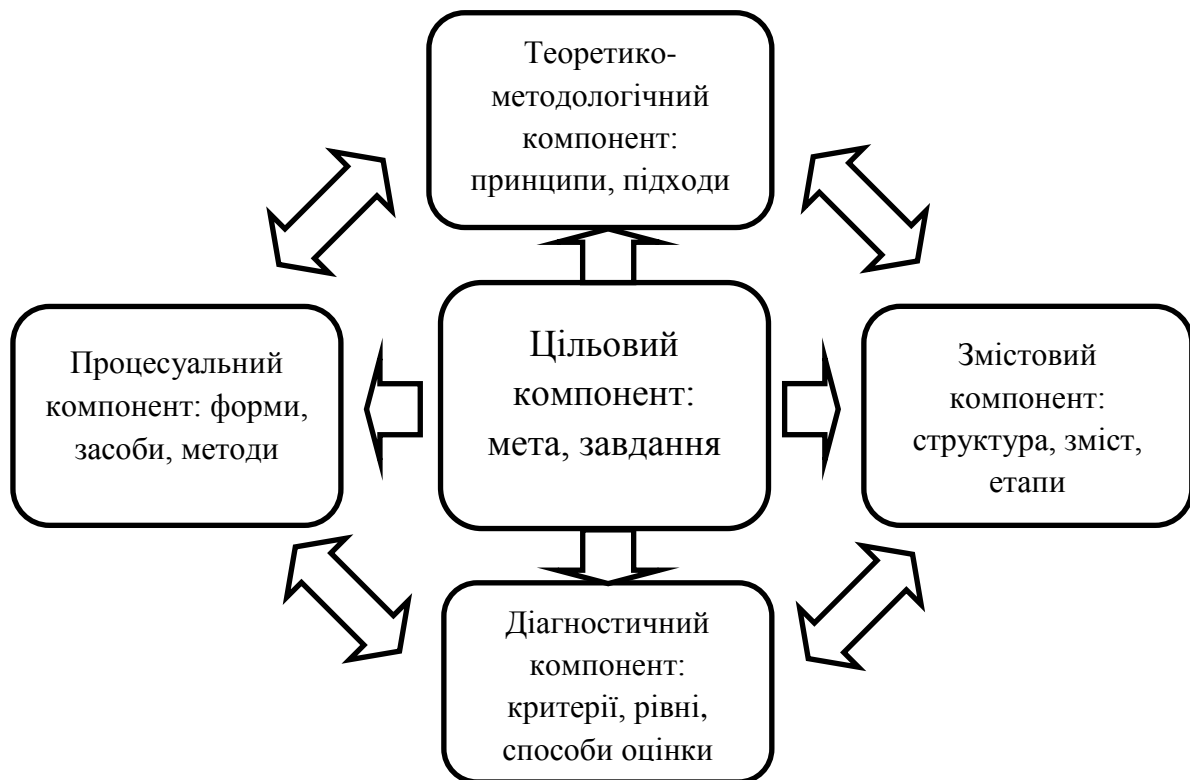

Рис. Схема моделі методики професійно-прикладної фізичної підготовки студентів вищих медичних навчальних закладів.

Теоретико-методологічну основу моделі методики ППФП складають нормативні вимоги до підготовки фахівців медичного профілю, ідеї й положення визначених методологічних підходів (системно-структурний, особистісний, компетентнісний, діяльнісний, культурологічний, аксіологічний), загальнодидактичні (науковості, систематичності й послідовності, доступності, міцності, зв'язку теорії з практикою, свідомості й активності, наочності,

індивідуалізації й диференціації, емоційності навчання) і специфічні (максимальної реалізації завдань ППФП; адекватності найбільшого «перенесення» якостей і навичок; оздоровчої спрямованості; єдності всебічного фізичного розвитку особистості зі спеціальною фізичною підготовкою; цільової підготовки до трудової діяльності; поступовості нарощування тренувальних навантажень; хвилеподібної динаміки навантажень; циклічності побудови процесу фізичної підготовки; вікової адекватності фізичних навантажень) принципи підготовки майбутніх лікарів. У цьому компоненті моделі враховано, що типова програма з фізичного виховання виділяє два спеціальні розділи – «Розвиток фізичних якостей у процесі професійно-прикладної фізичної підготовки» та «Вдосконалення професійно-прикладних навичок»; до структури професійного ідеалу фахівця медицини включено цінності фізичної культури: здоров'я, соматичний вигляд, функціональний стан, розвинені психофізіологічні здібності тощо.

Змістовим компонентом моделі методики ППФП студентів вищих медичних навчальних закладів визначено етапи: I (*мотиваційно-цільовий*) – містить пріоритет ціннісно-мотиваційних цілей навчально-виховної діяльності, потребу в постійному особистісному й професійному саморозвитку, стимулювання майбутніх лікарів до занять фізичною культурою і спортом, заохочення проявів і розвитку рухової активності; II (*інформаційно-когнітивний*) – містить формування цілісної системи теоретичних знань про сутність, структуру, особливості ППФП, засоби й методи фізичного виховання та спорту, технології оздоровлення та їхню роль у професійній діяльності лікаря; III (*операційно-діяльнісний*) – зумовлює формування рухових умінь та практичних навичок застосування засобів фізичної культури і спорту у професійній діяльності з метою забезпечення тривалої дієздатності; розвиток професійно важливих фізичних та морально-вольових якостей і здібностей (діагностичних, прогностичних, організаційно-управлінських, проєктивних, конструктивних, комунікативних тощо); IV (*рефлексивно-оцінний*) – присвячений саморефлексії позиції майбутнього лікаря, контролю й самоконтролю під час занять, самостійному використанню засобів ППФП з метою підвищення опірності організму до несприятливих впливів професійного середовища, уникнення травматизму та збільшення адаптаційних можливостей.

Зміст ППФП відображено у програмі дисципліни за вибором «Фізичне виховання і здоров'я» для студентів спеціальності «Стоматологія», якою визначено, що в майбутніх стоматологів необхідно розвивати статичну витривалість, дрібну моторику, точність виконання сформованих рухів, стійкість вертикальної пози тощо; спеціальні фізичні якості – увагу, координацію рухів, швидкість реакції, стійкість до несприятливих факторів навколишнього середовища. Це можливо забезпечити у процесі спеціалізованих занять легкою атлетикою (біг, ходьба, кроси), лижним спортом, плаванням, гімнастикою, спортивними іграми (волейбол, баскетбол, теніс), а також спеціально-прикладними видами спорту (аеробіка, футбол, тощо). Особливістю пропонованої методики ППФП майбутніх лікарів стало те, що розділ «Спортивні ігри» доповнено вивченням тем «Основи оволодіння технікою гри в міні-футбол», «Основи оволодіння технікою гри в гандбол», «Основи оволодіння технікою гри в настільний теніс», «Техніка й тактика гри в настільний теніс». Використання спортивних ігор та ігрових вправ у процесі ППФП

майбутніх лікарів мало забезпечити: фізичне вдосконалення рухів, включених у професійно важливі вміння; покращення енергетичного стану рухових і вегетативних функцій; оптимізацію відновлювальних процесів; підвищення адаптаційних резервів організму до несприятливих факторів виробничого середовища.

Процесуальним компонентом моделі методики ППФП лікарів обраних спеціальностей (лікаря загальної практики, стоматолога) передбачено групи засобів: прикладні фізичні вправи (арсенал основних, підготовчих і спеціальних вправ) лікувальної фізичної культури, які відображають характер майбутньої трудової діяльності, та окремі елементи видів спорту; цілісне застосування прикладних видів спорту, оздоровчих сил природи та гігієнічних факторів – сонця, повітря, води; допоміжні засоби професійно-прикладних видів спорту – гімнастики, легкої атлетики, спортивних ігор (футбол, волейбол, баскетбол), плавання, багатоборства, туризму тощо. Сплановано широкий арсенал методів (колового тренування, змагальний та ігровий, аутотренінг, саморегуляція) та засобів (спортивні ігри – волейбол, баскетбол, міні-футбол; йога, пілатес, плавання, крос-походи, спортивне орієнтування, дартс, триатлон, літнє багатоборство, футбол тощо).

До форм реалізації ППФП належать: лекції на теми, які висвітлюють питання лікарського контролю й лікувальної фізичної культури, профілактики спортивного травматизму, надання першої медичної допомоги, спортивного масажу тощо; спеціально організовані навчальні заняття (обов'язкові й факультативні); самостійні та індивідуальні заняття фізичною культурою й різними видами спорту (у спортивних секціях та громадських клубах з видів спорту); фізичні вправи в режимі навчального дня; масові оздоровчі й фізкультурно-спортивні заходи (змагання, турніри, спартакіади, свята тощо); самостійне складання, обґрунтування і проведення комплексів гігієнічної та виробничої гімнастики; здобуття прикладних знань і вмінь організаторської, інструкторської та суддівської роботи з фізичної культури і спорту тощо.

Діагностичний компонент розробленої моделі методики ППФП містить необхідний критеріально-діагностичний інструментарій для перевірки якості професійно-прикладної фізичної підготовки студентів у процесі оволодіння фахом: критерії, показники, рівні готовності (підготовленості). Основними критеріями й показниками стали: *мотиваційний* (усвідомлення особистісного сенсу та значущості професійного самовдосконалення; прагнення вдосконалити професійно необхідні фізичні якості; інтенсивність участі у фізкультурно-спортивній діяльності; бажання до прояву самодіяльності, самоорганізації, самоосвіти, самовиховання і самовдосконалення фізичної культури); *гностичний* (ступінь розвитку загальних фізичних якостей, координаційних здібностей, функціонального та психологічного стану; сформованості необхідних знань з основ теорії, методики та організації фізичного виховання і спортивного тренування; знання методик розвитку фізичних здібностей, необхідних для реалізації в обраній професії); *діяльнісний* (володіння методами, прийомами й технологіями фізичного самовдосконалення; уміння освоювати раціональні прийоми, техніки й засоби ППФП; здатність регулювати фізичне навантаження, фіксувати помилки, вчасно й грамотно виправляти їх; заходи страхування й самострахування на заняттях фізичними вправами; уміння

організовувати й проводити попереджувально-профілактичні заходи); *рефлексивний* (прогнозування можливого розвитку психофізичних якостей, необхідних для професійної діяльності, засобами ППФП на основі отриманої інформації; сформованість умінь аналізувати результати власної фахової діяльності; здатність до самооцінки власної діяльності, саморегуляція особистості як ретранслятора ціннісного ставлення до фізичної культури в соціумі).

Рівнями фізичної підготовленості студентів-медиків у процесі реалізації пропонованої методики ППФП майбутніх лікарів визначено:

– *низький (пасивний) рівень*, за якого мотиваційна сфера студента представлена байдужим або негативним ставленням до фізкультурної, професійно-прикладної фізичної підготовки та до навчальної діяльності, коли певний інтерес до фізичної активності виникає лише за умов традиційного оцінювання; майбутньому лікареві властиві невизначені настанови щодо фізичного вдосконалення з метою поліпшення якості оволодіння професією; недостатнім є стан загальнонавчальних та фахових умінь і навичок, відчуються труднощі при поясненні принципів дії простих фізичних вправ, студент не здатний об'єднувати фізичні вправи в систему і виокремлювати їхні складники; усвідомлення сутності процесу фізичного виховання зводиться до необхідності розвитку фізичних кондицій та ведення здорового способу життя, не прослідковується їхній зв'язок із майбутньою діяльністю лікаря; спостерігається занижена чи неадекватна самооцінка, незадовільними є нормативні показники фізичної підготовленості;

– *середній (активно-ситуативний) рівень* засвідчує загалом позитивне ставлення до занять з ППФП, до чого спонукають переважно мотиви ситуаційного типу; студента вирізняє розуміння важливості фізкультурної діяльності для підтримання здоров'я й успішної майбутньої професійної діяльності, інтерес до якої, проте, є нестабільним; спостерігається індиферентне ставлення до ППФП в поєднанні із загалом позитивними настановами щодо її результату; знання сутності і специфіки ППФП, її ролі в майбутній діяльності лікаря є поверховими, властива переважно загальнонавчальна орієнтація; студент демонструє позитивний рівень усвідомленості основних механізмів фізичних вправ та їхньої ролі в підготовці до майбутньої професійної діяльності, розуміє основні елементи техніки їх виконання, уміє застосовувати ці знання та вміння; має задовільні нормативні показники фізичної підготовленості, стабільність у результатах та їхній динаміці; характер практичної діяльності є репродуктивно-пошуковим;

– *високий (активний, творчий) рівень* висвітлює глибоке розуміння й переконаність студента у практичній необхідності використання ціннісного потенціалу ППФП для професійно-особистісного саморозвитку, наявність позитивної мотивації до занять ППФП; пізнавальні інтереси в галузі фізичного виховання включені в індивідуальну систему життєвих цінностей особистості; існує позитивно-активне ставлення майбутнього лікаря до здійснюваної загальнонавчальної та фахової діяльності; він володіє вмінням аналізувати склад, структуру та принципи впливу фізичних вправ, прагне до творчого використання засобів і методів фізичного виховання; спостережено творчість і схильність до передбачення результатів власної діяльності, задоволеність діяльністю, відсутність емоційної напруженості в роботі й заняттях спортом.

У третьому розділі «**Експериментальна перевірка ефективності методики професійно-прикладної фізичної підготовки студентів вищих медичних навчальних закладів**» схарактеризовано зміст і методи експериментальної роботи, досліджено зміни функціонального стану професійно важливих фізичних якостей студентів вищих медичних навчальних закладів під впливом експериментальної моделі методики ППФП; узагальнено методичні рекомендації для викладачів та студентів щодо впровадження розробленої програми ППФП у практику фізичного виховання майбутніх лікарів.

Експериментальну перевірку ефективності моделі методики ППФП майбутніх лікарів було проведено на базі Вищого державного навчального закладу України «Українська медична стоматологічна академія», Державного вищого навчального закладу «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України», медичного інституту Сумського державного університету, Вищого державного навчального закладу України «Буковинський державний медичний університет» упродовж 2012–2015 років; в експерименті взяли участь 180 студентів вищих медичних навчальних закладів I–II курсів навчання (89 студентів – КГ, 91 – ЕГ).

Психолого-педагогічний експеримент здійснювався у три етапи: I – констатувальний; II – формувальний; III – констатувально-контрольний. На констатувальному етапі для визначення змісту, критеріїв якості ППФП та рівнів готовності майбутніх лікарів проведено опитування 52 викладачів фізичного виховання вищих медичних навчальних закладів України (м. Полтава, м. Львів, м. Одеса): 85,7 % опитаних вважали необхідним не лише фізичне вдосконалення, а й надбання необхідних рухових умінь і навичок, пов'язаних із ними рухових здібностей з урахуванням специфіки майбутньої професійної діяльності лікаря; викладачі кафедри фізичного виховання та здоров'я, фізичної реабілітації, спортивної медицини Вищого державного навчального закладу України «Українська медична стоматологічна академія» відзначили необхідність істотного оновлення ППФП майбутніх лікарів спеціальностей «Медицина» і «Стоматологія». Відповідно до зазначеного було здійснено конструювання програми експерименту, добір методів діагностики, формування вибіркової сукупності, розподіл респондентів за групами. Сутність цього етапу також полягала у визначенні вхідного стану сформованості фізичної підготовленості, функціональних і психофізичних здібностей, значущих для фахівців медичної галузі. Відповідно до визначених у процесі теоретичного пошуку чотирьох етапів реалізації програми і методики ППФП узгоджено завдання формування готовності: *1 семестр – загальна фізична підготовка* (завданнями стали: зміцнення організму кожного студента та підвищення рівня його функціональних можливостей; підвищення рівня загальної фізичної підготовленості та інтересу до занять з фізичного виховання; формування рухового потенціалу для засвоєння й розвитку професійно важливих прикладних умінь та навичок); *2 семестр – професійно-орієнтована фізична підготовка* (завданнями вважали: підвищення рівня фізичної підготовленості; удосконалення рівня розвитку недостатньо розвинутих фізичних якостей; активізація функціональних можливостей організму, необхідних у виробничій діяльності; розширення арсеналу рухових дій, подібних за структурою до професійних; удосконалення засвоєних елементів техніки певного виду спорту); *3 семестр –*

професійно-прикладна фізична підготовка (завданнями були: підвищення рівня фізичної підготовленості; розвиток конкретних професійно необхідних фізичних здібностей; підвищення толерантності організму студентів до дедалі більших фізичних навантажень; розширення арсеналу рухових дій, подібних за структурою руху до виробничих операцій; виховання вольових якостей, що проявляються у виробничій діяльності; *4 семестр – удосконалення професійно-прикладної фізичної підготовки* (завданнями вважали: розвиток конкретних професійно необхідних здібностей і фізичних якостей; підвищення стійкості організму до чинників виробничої діяльності, що негативно впливають на організм; розширення арсеналу рухових дій, подібних за структурою до виробничих операцій; формування знань про закономірності зміни працездатності; формування вмінь застосовувати фізичні вправи для підвищення працездатності у процесі виробничої діяльності).

Формувальний експеримент передбачав упровадження моделі та програми «Професійно-прикладна фізична підготовка студентів вищих медичних навчальних закладів» в освітню практику вищого навчального закладу медичного профілю. Для забезпечення ефективності ППФП застосовували методики В. Донченко, А. Дяченко, М. Кондратьєвої, М. Мандрікова, О. Свєртнєва та інших, та методику ППФП, запропонована професорсько-викладацьким складом Вищого державного навчального закладу України «Українська медична стоматологічна академія» (м. Полтава), яка містить види вправ: на розвиток спеціальних рухових якостей і груп м'язів, що мають основну напругу у процесі професійної діяльності; для формування спеціальних психофізіологічних якостей, необхідних у професійній діяльності студентів-медиків; для зняття різного роду навантажень, підвищення розумової працездатності й емоційного стану.

Було передбачено можливості ППФП в особистісному становленні майбутнього лікаря: вибір видів спорту та форм ППФП залежно від майбутньої спеціалізації й особистісних інтересів; освоєння й навчання основних фізкультурно-оздоровчих технологій.

На формувальному етапі експерименту застосовано методи ППФП майбутніх лікарів: когнітивні (словесні, наочні, діагностичні), які надавали студентові ЕГ досвід з основ ППФП; організаційні (практичні, ігрові, тренувальні, змагальні тощо) – для практичної реалізації програми ППФП; контрольні, завдяки яким коригували методику ППФП та стимулювали подальше вдосконалення (рефлексія, тестування, самооцінка та інші). Для розвитку фізичних здібностей було використано інтервальний, безперервний, комбінований ігровий, змагальний методи та групу методів, спрямованих на освоєння спортивної техніки: цілісних вправ, розчленованих вправ; вправ сполученої дії. Діагностика сформованості показників підготовленості студентів-медиків відповідно до обраних критеріїв здійснювалася у процесі поточного й підсумкового контролю засобами письмового та усного опитування, проведення тестування й анкетування студентів; кількісно-якісний аналіз результатів підготовки передбачав застосування сертифікованих медико-біологічних методів: визначення морфофункціонального стану – сфігмоманометрії, тесту Руф'є для характеристики рівня тренуваності серцево-судинної системи, індексу функціональних змін (ІФЗ), гарвардського степ-тесту для визначення рівня фізичної працездатності; контрольних випробувань сформованості рухових

здібностей та фізичних якостей: тест на визначення рівня розвитку швидкості у вправі «Біг 100 м», «човниковий біг 4x9» на визначення рівня розвитку спритності, біг на дистанцію 1000 м для визначення рівня загальної витривалості, тести на визначення рівня розвитку сили, на оцінювання гнучкості, на здатність утримувати рівновагу; визначення рівня розвитку силової витривалості м'язів та статичної силової витривалості, тесту «Кидок набивного м'яча» з метою оцінювання швидко-силових здібностей.

На констатувально-контрольному етапі здійснено аналіз, узагальнення та систематизацію результатів перевірки, зіставлення результатів вихідного та кінцевого замірів рівнів професійно-прикладної фізичної підготовленості майбутніх лікарів, які засвідчили, що застосування програми забезпечило значне достовірне покращення рівнів сформованості кожного складника професійно-прикладної фізичної підготовленості студентів експериментальної групи (див. табл.).

Таблиця

**Показники фізичної підготовленості студентів ЕГ і КГ
до початку й після завершення експерименту**

Фізичні здібності та різновиди їх прояву	До початку експерименту		p	Після завершення експерименту		p
	ЕГ(n=91)	КГ(n=89)		ЕГ(n=91)	КГ(n=89)	
	X±S	X±S		X±S	X±S	
Витривалість (с)	247,6±6,39	245,7±5,33	>0,05	202,4±6,73	233,8±5,36	<0,01
Координованість рухів (с)	10,3±0,15	10,5±0,17	>0,05	8,5±0,16	9,2±0,16	<0,05
Швидкість (с)	15,2±0,17	15,4±0,16	>0,05	13,6±0,14	14,2±0,17	<0,05
Збереження рівноваги (с)	39,5±2,18	38,1±1,47	>0,05	54,4±1,76	41,3±2,23	<0,001
Координованість рухів руками (с)	10,5±0,54	10,7±0,87	>0,05	8,2±0,57	9,6±0,63	<0,05
Силова витривалість (с)	33,7±1,83	34,3±1,38	>0,05	47,4±1,73	40,1±1,7	<0,001
Статична силова витривалість (с)	32,7±1,42	32,4±1,65	>0,05	5,1±1,36	39,7±1,67	<0,001
Швидко-силові здібності (м)	6,1±0,35	6,2±0,36	>0,05	7,1±0,31	6,8±0,35	<0,05

У результаті аналізу отриманих даних доведено ефективність програми ППФП, яку підтверджено статистично вірогідними змінами показників функціональної підготовленості студентів ЕГ: тесту Руф'є – до 25,2 % ($p<0,01$), показника ІФЗ – до 19,4 % ($p<0,01$), показника фізичної працездатності ІГСТ – до 25,6 % ($p<0,01$); водночас позитивні зрушення в КГ були незначними. Статистичний аналіз результатів тестування рівнів загальної фізичної підготовленості студентів ЕГ засвідчив наявність позитивних змін у кількісних параметрах їхніх показників, вірогідність розбіжностей між якими є достовірною ($p<0,05$ – $p<0,001$); також статистично підтверджено достовірність розбіжностей між кінцевими показниками рівнів фізичної підготовленості студентів ЕГ і КГ на користь перших.

Достовірно підтверджено різницю ($p<0,05$ – $0,001$) між вихідними і кінцевими показниками швидко-силових здібностей, статичної силової витривалості, координованості рухів руками, здібності до збереження рівноваги у статичному положенні тулуба тощо. Зростання таких показників у студентів ЕГ відбулося в середньому на 25 %, у КГ – на 7,5 %, що засвідчило ефективність розробленої моделі методики ППФП майбутніх лікарів.

Результати проведеного дослідження підтвердили основні теоретичні положення дисертації й дали підстави для низки **висновків**.

1. У процесі феноменологічного й антропологічного аналізу основних методологічних підходів, теоретичних положень і базових понять із проблеми дослідження до провідних засобів її вирішення віднесено ідеї й положення особистісного, діяльнісного, системно-структурного, компетентнісного, культурологічного, аксіологічного підходів, на підставі яких під професійно-прикладною фізичною підготовкою майбутніх лікарів розглянуто цілеспрямований, спеціально організований процес формування в них засобами фізичного виховання й можливостями комплексу навчальних дисциплін необхідного рівня готовності (морфологічної, функціональної та психофізичної) до активного навчання в медичному виші та праці за обраною спеціальністю, що забезпечує особистісне оволодіння професійною діяльністю й досягнення в ній соціально значущих показників. У процесі ретроспективного та історико-педагогічного аналізу визначено основні здобутки різних періодів розвитку ППФП майбутніх лікарів та з'ясовано, що сучасні вимоги до підготовки фахівців зумовлюють необхідність істотного оновлення методик ППФП з урахуванням необхідності розширення арсеналу традиційних засобів та методів інноваційного формування готовності до професійної діяльності.

2. Теоретично обґрунтовано модель методики ППФП студентів спеціальностей «Медицина» і «Стоматологія» у єдності компонентів – цільового, теоретико-методологічного, змістового, процесуального, діагностичного. Метою моделі став цілеспрямований розвиток і підтримка на оптимальному рівні важливих особистісно-професійних якостей за допомогою спеціально підібраних методів, форм та засобів фізичного виховання. До змісту програми віднесено основні розділи – «Розвиток фізичних якостей у процесі ППФП» та «Удосконалення професійно-прикладних навичок»; етапи підготовки (мотиваційно-цільовий, інформаційно-когнітивний, операційно-діяльнісний, рефлексивно-оцінний) і відповідні кожному етапу завдання. Процесуальним компонентом педагогічної моделі передбачено групи засобів (основні підготовчі і спеціальні вправи, методи лікувальної фізичної культури, елементи видів спорту, оздоровчі сили природи та гігієнічні чинники), форми реалізації ППФП (лекції з питань лікарського контролю й лікувальної фізичної культури, профілактики спортивного травматизму, надання першої медичної допомоги, спортивного масажу, спеціально організовані навчальні заняття у спортивних секціях і громадських клубах з видів спорту, самостійні й самодіяльні заняття із ППФП). Особливістю проекрованої методики стало вивчення тем з основ оволодіння технікою гри в міні-футбол, гандбол і настільний теніс. Діагностичним компонентом розробленої моделі передбачено критерії (мотиваційний, гностичний, діяльнісний, рефлексивний), відповідні цим критеріям показники та рівні – високий (активний, творчий), середній (активно-ситуативний), низький (пасивний) – сформованості готовності майбутніх лікарів до застосування результатів ППФП у практиці професійної діяльності.

Пропоновану модель методики ППФП було експериментально перевірено в освітньому процесі медичних університетів (Вищий державний навчальний заклад України «Українська медична стоматологічна академія», Державний вищий навчальний заклад «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України», медичний інститут Сумського державного університету, Вищий

державний навчальний заклад України «Буковинський державний медичний університет») упродовж 2012–2015 років. Експериментальною роботою на констатувальному, формувальному й констатувально-контрольному етапах було охоплено 180 студентів: 91 – ЕГ, 89 – КГ. Для діагностики рівнів сформованості показників підготовленості студентів ЕГ застосували низку вискоефективних сертифікованих медико-біологічних методів (сфігмоманометрії, тесту Руф'є, індексу функціональних змін, гарвардського степ-тесту, тестів із використанням різноманітних вправ із бігу, тестів на визначення розвитку силових здібностей, силової витривалості, статичної силової витривалості, здібностей до гнучкості та здатності утримувати рівновагу тощо). Високу ефективність пропонованої моделі ППФП засвідчили статистично достовірні зміни показників функціональної підготовленості студентів ЕГ (зростання в середньому на 25 %, тоді як у КГ – лише на 7,5 %).

3. Розроблено комплекс науково-методичного забезпечення моделі методики ППФП для студентів спеціальностей «Медицина» та «Стоматологія», зміст якого в першому (теоретичному) блоці містив оволодіння знаннями, пов'язаними з особливостями професійної діяльності лікарів, професійними захворюваннями та їх профілактикою, технологіями організації фізичної підготовки пацієнтів різних вікових груп, контролем за рівнем розвитку власних фізичних якостей і станом та умовами покращення працездатності. Другий блок (практичний) включав побудову спеціальних індивідуальних програм із розвитку фізичних і психофізіологічних якостей майбутніх лікарів, а також пов'язаних із ними рухових здібностей, набуття необхідних професійних і побутових фізичних умінь і навичок, підвищення загальної професійної витривалості засобами спортивних ігор та ігрових вправ. Програмою дисципліни передбачено широкий арсенал методів (колового тренування, змагань із різних видів спорту, аутотренінгу, саморегуляції) та засобів (спортивні ігри – волейбол, баскетбол, міні-футбол, а також йога, пілатес, плавання, крос-походи, триатлон, літнє багатоборство, спортивне орієнтування тощо). Програму реалізовано в чотири етапи на I–II курсах навчання студентів експериментальних груп.

4. Пропоновану методику та її навчально-методичне забезпечення рекомендовано застосовувати викладачам ППФП медичних університетів у роботі з майбутніми лікарями спеціальностей «Медицина» і «Стоматологія», а студентам цих спеціальностей медичних вишів – для неперервного самовдосконалення власних фізичних кондицій і готовності до якісної професійної діяльності (практикувати індивідуальний вибір тих видів спорту, які максимально сприяють реалізації особистісно-професійних інтересів і вподобань, дбати про власну професійну траєкторію, освоюючи фізкультурно-оздоровчі технології й методики оздоровчої роботи з пацієнтами та членами їхніх сімей, оперативно оновлювати інформацію про стан здоров'я власного організму, користуватися для цього надійними діагностувальними програмами й тестовими випробуваннями).

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів окресленої проблеми. Перспективними для подальших наукових розвідок є питання програмного забезпечення ППФП студентів інших медичних спеціальностей та впровадження спортивно-ігрових технологій оздоровлювального і професійно-розвивального характеру інших видів спорту.

Список опублікованих праць за темою дисертації:

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації:

1. Петришин О. В. Сучасні методологічні підходи вивчення проблеми професійно-прикладної фізичної підготовки майбутніх лікарів [Електронне видання] / О. В. Петришин // Електронне наукове фахове видання «Науковий вісник Донбасу». – 2014. – № 1 (25). – Режим доступу : <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN25/9.pdf>
2. Петришин О. В. Законодавчо-правова база та практика професійно-прикладної фізичної підготовки як основа формування готовності майбутніх лікарів до трудової діяльності / О. В. Петришин // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 15. «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури / фізична культура і спорт». К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. – Вип. 10 (51)14. – С. 95–99.
3. Петришин О. В. Формування психофізичної компетентності студентів вищих медичних закладів у процесі професійно-прикладної фізичної підготовки засобами спортивно-ігрових технологій / О. В. Петришин // Наука і освіта. – Одеса : ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2015. – № 5. – С. 78–83.
4. Петришин О. В. Обґрунтування методики професійно-прикладної фізичної підготовки студентів медичних закладів / О. В. Петришин // Педагогічна освіта: теорія і практика. – 2015. – Вип. 18 (1-2015). – С. 304–308.
5. Петришин А. В. Структурно-функціональна модель професійно-прикладної фізичної підготовки студентів медичних спеціальностей / А. В. Петришин // Физическое воспитание студентов. – Х. : Изд-во ХГАДИ. – 2016. – № 5. – С. 32–41.
6. Петришин О. В. Особливості проектування моделі методики професійно-прикладної фізичної підготовки майбутніх лікарів / О. В. Петришин // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. – Чернігів : Вид-во ЧДПУ, 2016. – Вип. 140. – С. 56–60.
7. Petryshyn O. V. Technological principles and methods of professional-applied physical preparation of students of higher medical educational institution / O. V. Petryshyn // Nauka i Studia. – Przemysl : Sp. z o.o. «Nauka i studia», 2016. – NR 22 (153) 2016. – С. 15–21.

Опубліковані праці апробаційного характеру:

8. Петришин О. В. Теоретичні та організаційно-методичні основи професійно-прикладної підготовки студентів вищих медичних навчальних закладів / О. В. Петришин // Актуальні проблеми фізичного виховання, спорту та туризму : тези доповідей V Міжнар. наук.-практ. конф. (10-11 жовтня 2013 р.). – Запоріжжя : КПУ, 2013. – С. 174–175.
9. Петришин О. В. Інтеграція загальнопідготовчої та професійно-прикладної спрямованості фізичного виховання студентів медичних спеціальностей у процесі навчальних і самостійних занять / О. В. Петришин // Основні напрямки удосконалення підготовки медичних кадрів у сучасних умовах : матеріали Всеукраїнської навч.-наук. конф. з міжнарод. участю (23 березня 2015 р.). – Полтава :

ВДНЗУ «Українська медична стоматологічна академія», 2015. – С. 183–185.

10. Петришин О. В. Теоретичні засади та практичні технології професійно-прикладної фізичної підготовки студентів вищих навчальних закладів / О. В. Петришин // Актуальні проблеми фізичного виховання і спорту в сучасних умовах: матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф. (15 квітня 2015 р.). – Дніпропетровськ : Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, 2015. – С. 247–253.

11. Петришин О. В. Формування професійно-прикладної фізичної підготовки студентів-медиків засобами спортивно-ігрових технологій / О. В. Петришин // Психологічні, педагогічні та медико-біологічні аспекти фізичного виховання і спорту: матеріали VI Міжнар. заочн. наук.-практ. конф. (20-24 квітня 2015 р.). – Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2015. – С. 192–197.

12. Петришин О. В. Необхідність теоретико-методичного обґрунтування системи професійно-прикладної фізичної підготовки студентів вищих медичних навчальних закладів / О. В. Петришин // Сучасні проблеми фізичного виховання і спорту різних груп населення: матеріали XV Міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених (23–24 квітня 2015 р.) : у 2 т. – Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2015. – Т. 1. – С. 105–108.

13. Петришин О. В. Формування професійно-прикладних навичок майбутніх лікарів у процесі фізичного виховання / О. В. Петришин // Всеукраїнська науково-практична конференція «Фізичне виховання: теорія і практика» // Часопис кафедри теорії й методики фізичного виховання, адаптивної та масової фізичної культури ПНПУ імені В. Г. Короленка. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2016. – № 3. – С. 190–195.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

14. Петришин О. В. Психофізична підготовка студентів вищих медичних навчальних закладів / О. В. Петришин, М. П. Римар, П. І. Губка // Навчально-методичний посібник. – Полтава : ВДНЗУ «Українська медична стоматологічна академія», 2012. – 112 с. *Особистий внесок здобувача полягає у зборі матеріалу, розробці завдань та вправ.*

15. Петришин О. В. Професійно-прикладна фізична підготовка як основа формування готовності майбутніх медичних працівників до професійної діяльності / О. В. Петришин // Молода спортивна наука України : зб. наук. праць з галузі фізичного виховання, спорту і здоров'я людини. Вип 18 : у 4-х т Л. : ЛДУФК, 2014.– Т. 4. –С. 117–121.

16. Петришин А. В. Авторская технология профессионально-прикладной физической подготовки студентов высших учебных заведений / А. В. Петришин // Știința Culturii Fizice. – Chisinau : Editura USEFS, 2015. – № 21/1. – С. 52–60.

Патент на корисну модель № 75668UA Україна, МПК А63В 23/02 (2006.01). Тренажер для спортивних вправ та витягнення хребта / Губка П. І., Лупало О. В., Петришин О. В., Копчикова С. Г.; заявл. 24.05.2012; опубл. 10.12.2012. Бюл. № 23. *Особистий внесок здобувача полягає в розробці вправ на розвиток сили та силової витривалості.*

АНОТАЦІЯ

Петришин О. В. Методика професійно-прикладної фізичної підготовки студентів вищих медичних навчальних закладів. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання (фізична культура, основи здоров'я). – Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна МОН України, Харків, 2017.

Дисертаційна робота є теоретико-експериментальним дослідженням проблеми професійно-прикладної фізичної підготовки студентів медичних вишів.

У дисертації проаналізовано методологічні підходи, теоретичні положення та базові поняття, історико-педагогічні здобутки як наукову основу методики ППФП майбутніх лікарів; теоретично обґрунтовано модель методики ППФП студентів спеціальностей «Медицина» і «Стоматологія». Розроблено авторську програму й комплекс науково-методичного забезпечення моделі методики ППФП студентів медичних університетів; експериментально перевірено ефективність запропонованої моделі методики ППФП в освітньому процесі медичних університетів, сформульовано рекомендації щодо застосування науково-методичного забезпечення.

Ключові слова: модель методики ППФП, програма ППФП, професійна готовність майбутніх лікарів, професійно-прикладна фізична підготовка, студенти вищих медичних навчальних закладів.

АННОТАЦИЯ

Петришин А. В. Методика профессионально-прикладной физической подготовки студентов высших медицинских учебных заведений. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика обучения (физическая культура, основы здоровья). – Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина МОН Украины, Харьков, 2017.

Диссертационная работа является теоретико-экспериментальным исследованием проблемы профессионально-прикладной физической подготовки студентов высших медицинских учебных заведений.

В диссертации проанализированы методологические подходы, теоретические положения и базовые понятия, историко-педагогические достижения как научная основа методики ППФП будущих врачей; теоретически обоснована модель методики ППФП студентов специальностей «Медицина» и «Стоматология». Разработана авторская программа и комплекс научно-методического обеспечения модели методики ППФП студентов медицинских университетов, экспериментально проверена эффективность предлагаемой модели в образовательном процессе медицинских университетов, сформулированы рекомендации по применению научно-методического обеспечения.

Ключевые слова: модель методики ППФП, программа ППФП, профессиональная готовность будущих врачей, профессионально-прикладная физическая подготовка, студенты высших медицинских учебных заведений.

ABSTRACT

Petryshyn O. V. Methods for Professional Applied Physical Training of Students of Higher Medical Educational Institutions. – Published as manuscript.

Thesis for a PhD degree in Pedagogical Sciences. Speciality 13.00.02 – Theory and Methodology of Education (Physical Education, Fundamentals of Health). – V. N. Karazin Kharkiv National University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, 2017.

The thesis is a theoretical and experimental study of the problem of professional applied physical training of students of higher medical educational institutions.

The thesis analyzes methodological approaches, theoretical framework, and basic concepts, historical-educational achievements as a scientific foundation for the methods of future doctors' professional applied physical training. It theoretically grounds a model of methods for professional applied physical training of students majoring in medicine and dentistry. The research substantiates the specific requirements to physical training of medical students majoring in dentistry, defines the structural and functional nature of the model of methods for professional applied physical training of students of higher medical educational institutions, and their scientific-methodological framework. The thesis specifies and modifies the concepts "physical fitness", "professional applied physical training", "professional applied physical preparedness of future doctors", offers improvements to the contents and form of professional applied physical training of young students by means of competitive sports and methods for physical education in the academic process of higher medical educational institutions, and further elaborates on the scientific understanding of the phenomenon of professional applied physical training as well as on the structure, criteria, and indices of medical students' professional applied physical fitness under physical education reformation in the higher education system. The author has developed his own program and scientific-methodological support complex for the model of methods for professional applied physical training of medical students. He has experimentally verified the effectiveness of the proposed model in the educational system of medical universities and come up with recommendations as to the use of the scientific-methodological support complex.

The development, substantiation and experimental approbation of the author's program of students' professional applied physical training in higher medical educational institutions, the introduction of new special exercises in future doctors' physical training, and the methodological recommendations as to putting the methods for professional applied physical training into practice at physical education departments of higher medical educational institutions constitute the practical significance of this research. The theoretical, technological and methodological results of the thesis can be used in developing physical education syllabi in higher medical educational institutions, in planning independent work in physical education for students in various medical majors, in providing further training of physical education teachers in higher educational institutions.

Keywords: students of higher medical educational institutions, professional applied physical training, program of professional applied physical training, professional preparedness of future doctors, model of methods for professional applied physical training.